Ks. dr hab. Antoni Jucewicz SVD
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Teologii
Katedra Teologii Moralnej i Nauk o Rodzinie

O C E N A

rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Mariusza Jackowskiego pt.
„Religijny i teologiczno-moralny wymiar idei igrzysk olimpijskich"
napisanej na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mariana Machinka, Olsztyn 2022, ss. 279.

1. Wstęp

Sport pełni ważną rolę w życiu człowieka. Ma on doniosłe znaczenie nie tylko dla zachowania zdrowia, ale także w kształtowaniu osobowości, służy rozwijaniu wartości społecznych, duchowych i moralnych. Zajęcia sportowe są okazją do formowania ludzkich charakterów poprzez umacnianie cnoty uczciwości, wytrwałości, sprawiedliwości, opanowania oraz szacunku dla przeciwnika. Sport w społeczeństwie pełni również funkcję integracyjną, a także terapeutyczną, umacniając dobre nawyki i zdrowy styl życia. Wartość sportu dostrzegł baron Pierre de Coubertin, tworząc podwaliny nowoczesnego ruchu olimpijskiego. Nawiązując do starożytnej tradycji, odnowił on i zrekonstruował ideę olimpijską. I chociaż nadal trwa spór o to, na ile jego idea nowożytnego olimpizmu jest zwykłą recepcją starożytnego odpowiednika, a na ile nową, oryginalną koncepcją, jest rzeczą bezdyskusyjną, że spośród wielu wcześniejszych prób wskrzeszenia igrzysk olimpijskich właśnie jego wersja nowożytnych igrzysk olimpijskich znalazła trwałą recepcję. Warto zatem ten fenomen życia społecznego i kulturowego objąć także refleksją teologicznomoralną. Dla teologa moralisty ważne jest pytanie, jakie wartości duchowo-moralne zawierają w sobie igrzyska olimpijskie? Kwestię tę podjął ks. mgr lic. Mariusz Jackowki [dalej: Autor]. Zawarł ją w tytule dysertacji doktorskiej: **„Religijny i teologiczno-moralny wymiar idei igrzysk olimpijskich".**

Autor na początku rozprawy określił przedmiot materialny i formalny rozprawy. Realizacja założonego celu, tj. religijnego i teologicznomoralnego wymiaru igrzysk olimpijskich wymagała postawienia poszczególnych pytań badawczych, na które Doktorant zamierzał udzielić odpowiedź. W ramach swoich badań Doktorant sformułował następujące pytania: Jak kształtowała się idea i historia igrzysk olimpijskich? Jakie było stanowisko Kościoła katolickiego, ojców Kościoła, nauczanie papieży w kwestii sportu w ogóle oraz sportu olimpijskiego w szczególności? Jak w kontekście stanowiska wielu chrześcijańskich autorów pierwszych wieków należy obecnie oceniać aktywność sportową? Jakie dylematy wiążą się z moralną oceną zachowań sportowców? Jakie realne znaczenie – w kontekście sportowej rywalizacji – ma zasada *fair play*? Jakie są moralno-wychowawcze aspekty sportu olimpijskiego? Jakie zagrożenia dotyczą współczesnego olimpizmu? Recenzowana rozprawa Autora stanowi próbę odpowiedzi na pytanie badawcze sformułowane w tytule rozprawy.

2. Ogólne omówienie rozprawy

Korpus opracowania rozpoczyna strona tytułowa (s. 1-2) oraz **Spis treści** (s. 3-8). We **Wstępie** (s. 9-16) Autor wprowadza w problematykę swojej rozprawy. Określa przedmiot i cel badań, definiując przy tym podstawowe pojęcia zawarte w tytule rozprawy. Autor, jak zaznacza we *Wstępie*, przyjął szerokie rozumienie religii, obejmując tym pojęciem religie niższe (pierwotne), i religie wyższe (monoteistyczne), dodając, że „każda forma religii jest uznaniem istnienia rzeczywistości transcendentnej (najczęściej) wobec świata materii oraz traktowanej jako sfera sacrum" (s. 11). W kwestii pojęcia moralności Autor skupił się na aspekcie samokontroli i samoograniczenia w zakresie wolności ze względu na relację z innymi ludźmi. Wymiar teologiczny sportu Autor definiuje on jako realizację aktywności sportowej w aspekcie drogi do osiągnięcia świętości (s. 11). Następnie Doktorant przedstawił metody badawcze: metodę historyczną oraz porównawczą, analizę materiałów źródłowych literatury oraz syntezę otrzymanych wyników.

Rozprawa została podzielona na cztery rozdziały. **W rozdziale I** (s.17-72) Autor prezentuje historię narodzin starożytnej idei olimpijskiej, a także przedstawia opis realizacji starożytnych zawodów olimpijskich. W rozdziale tym Doktorant

uzasadnia, dlaczego, mimo tak wielkiej popularności igrzysk olimpijskich, nastąpił ich kres. Następnie Autor omawia historię nowożytnego olimpizmu, wskrzeszonego do życia przez barona de Coubertina. **W rozdziale II** (73-124) podjęte zostało zagadnienie teologicznych i teologicznomoralnych aspektów olimpizmu. Doktorant wskazał na teksty biblijne dotyczące aktywności sportowej oraz omówił nauczanie Kościoła odnośnie do sportu w ogólności oraz sportu olimpijskiego w szczególności. Rozdział ten zawiera także próbę odpowiedzi na pytanie o wymiar religijny nowożytnego olimpizmu. **W rozdziale III** (s. 125-167) Doktorant podjął kwestię moralno-wychowawczych aspektów olimpizmu. Przedstawił wartości wychowawcze kultury fizycznej, a także zagadnienie etyki sportu, ze szczególnym wskazaniem na sport olimpijski. Autor omówił zasadę *fair play*, ideę rywalizacji sportowej i promocję zdrowego stylu życia poprzez sport. Podjął on także próbę odpowiedzi na pytanie, w jakiej mierze podstawowe zasady życia społecznego: uczciwość, solidarność i dobro wspólne mogą być traktowane jako kryteria aktywności olimpijskiej? Ostatni, **Czwarty rozdział** (s.168-235) zawiera refleksję nad wybranymi problemami etyczno-społecznymi współczesnego olimpizmu: komercjalizację sportu, jego upolitycznienie, doping oraz korupcję i przemoc w sporcie. Doktorant w tym rozdziale omówił także terapeutyczną rolę sportu, a także jego wpływ na kształtowanie więzi międzyludzkich.

W **Zakończeniu** (s. 236-240) Autor formułuje wnioski końcowe płynące z przeprowadzonych badań. Autor konstatuje, że idea olimpijska w jej formie nadanej przez de Coubertina nie jest ideą ściśle religijną, ale humanistyczną. Jak stwierdza Autor, „religijny wymiar starożytnej olimpiady, jak i jej nowożytne odsłony, został wtórnie powiązany z ideą aktywności sportowej, która jako taka niesie wiele pozytywnych impulsów do rozwoju osobistego, a także wartościowe aspekty etyczno-wychowawcze i społeczno-kulturowe". Ponadto, jak stwierdza Doktorant w konkluzji, sport i idea olimpijska są nośnikami wielu wartości: wychowawczych, duchowo-moralnych i terapeutycznych. Nie oznacza to jednak, że tym samym sport, jak i idea olimpijska są wolne od wypaczeń i nadużyć.

Rozprawa zawiera także wykaz **Bibliografii** (s.241-273), **Streszczenie** (274-277) oraz **Aneks** (s.278-279).

3. Ocena formalna

3.1. Bibliografia

Wykaz publikacji, z których w swoich badaniach korzystał Autor, jest bardzo obszerny. Bibliografia zamieszczona na trzydziestu dwóch stronach została podzielona na trzy bloki. W pierwszym bloku znajduje się lista dokumentów soborowych, wypowiedzi papieży oraz dokumentów Kościoła w Polsce. Drugi blok stanowi literatura przedmiotu, trzeci literatura uzupełniająca. Docenić należy fakt, że znaczna część z wymienionych pozycji to wydawnictwa obcojęzyczne, co niewątpliwie podnosi walor badawczy rozprawy. Niestety, w wykazie bibliograficznym zauważa się pewne braki. Cykl katechez św. Jana Pawła II zawarty w zbiorze pt. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa* Autor, zamiast w bloku dotyczącym nauczania papieży, umieszcza w literaturze uzupełniającej. Natomiast cytowaną na str. 203 pozycję św. Jana Pawła II (bez pełnej noty bibliograficznej) Doktorant w ogóle nie uwzględnia w bibliografii.

3.2. Język i styl rozprawy

Autor, omawiając przedmiot swoich badań, posługuje się zasadniczo poprawnym i klarownym językiem. Doktorant precyzyjnie udokumentował wszystkie formułowane przez siebie tezy. W sposób umiejętny zaznacza ramy cytowanych tekstów, chociaż – w niektórych przypadkach – z większą korzyścią dla prowadzonego wywodu byłoby skomentowanie przytaczanego źródła niż jego przytaczanie w formie cytatu.

Każdy z rozdziałów rozprawy został – w miarę potrzeb wynikających z badanej problematyki – prawidłowo podzielony na podrozdziały i dobrze rozplanowany. Układ strukturalny recenzowanej rozprawy jest logiczny, spójny i przejrzysty. Podział rozprawy na cztery tematycznie dopełniające się rozdziały jest jak najbardziej zasadny. We wstępie znajdują się zasadnicze elementy wymagane w rozprawie o charakterze teologicznomoralnym.

W pierwszym rozdziale Autor przedstawia przedmiot materialny swoich badań: historię idei olimpijskiej oraz jego nowożytną aplikację, aby w kolejnych trzech rozdziałach zaprezentować wyniki badań. Pomocne w lekturze rozprawy są podsumowania zamieszczone na końcu każdego z rozdziałów, w których Autor rekapituluje prezentowane w rozdziałach dysertacji treści.

W pracy dostrzega się pewne niedociągnięcia natury językowej. Autor ulega manierze nadawania cech osobowych rzeczom, gdy na przykład stwierdza: „Kościół uważa" (s. 175); „trening, który uczy i wymaga od zawodnika" (s. 164); „nauka zwraca uwagę" (s. 204); „chrześcijański humanizm dostrzega" (s. 224); „treść etosu mówi" (s. 238). Autor w niektórych miejscach swojej dysertacji stosuje nomenklaturę marksistowską. Tym samym Doktorant, z pewnością nieświadomie, włączył się w narrację światopoglądowo obcą teologom katolickim. Doktorant używa takich sformułowań, jak: „nadbudowa aksjologiczna" (s. 107); „ideologiczna nadbudowa igrzysk olimpijskich" (s. 110); nadbudowa filozoficzna (s. 150); „klasa wyższa ówczesnego społeczeństwa" (s. 217); mecenat zawodników z niższych klas społecznych" (s. 172); „walka o odpowiednią jakość sportu" (160); „szerokie masy społeczne" (s. 127). Doktorant niewłaściwie i nadmiernie stosuje także czasownik „stwarzać": np. „Coubertin stwarza własną „pedagogikę sportową"; „sport stwarza wiele możliwości" (s. 211); „stwarza ogromną szansę samorealizacji" (s. 213) (15 razy). Autor w swojej pracy stosuje także kolokwializmy, na przykład: „wielki sportowiec" (s. 229); „dać się przyłapać" (s. 220); „przeciwnik gra nieczysto" (s. 200). Zauważa się także, wprawdzie nieliczne, błędy interpunkcyjne i niedociągnięcia stylistyczne, a także niepoprawnie podane daty wydarzeń historycznych (s. 47).

W tekstach naukowych w opisie omawianych wątków stosowana jest forma bezosobowa. Doktorat w zasadzie trzyma się tej zasady, jednak w niektórych miejscach pojawia się pierwsza osoba liczby mnogiej, a nawet pierwsza osoba liczby pojedynczej (s. 97; s. 193). W tekście zauważa się także nierówny odstęp międzyakapitowy, (np. s. 9-31). W dysertacji ks. Jackowskiego zabrakło także wykazu skrótów, które Autor stosuje w swojej rozprawie. Zaznaczone niedociągnięcia stylistyczne i błędny nasuwają podejrzenie, że Doktorant w dużym pośpiechu przygotowywał redakcję swojej dysertacji.

4. Ocena merytoryczna

4.1. Walor rozprawy

Rozprawa doktorska ks. Mariusza Jackowskiego stanowi dobrze opracowane studium teologicznomoralne na temat igrzysk olimpijskich w aspekcie ich religijnego i

teologicznomoralnego wymiaru. Niewątpliwą zasługą Autora jest zwrócenie uwagi na mało znaną w refleksji teologicznomoralnej problematykę sportu olimpijskiego i nowożytnej idei olimpizmu. Z pewnością inspiracją do podjęcia tego zagadnienia były zainteresowania problematyką sportu, jak również aktywność sportowa i działalność duszpasterska wśród młodzieży samego Autora.

Dysertacja ks. Mariusza Jackowskiego jest metodologicznie poprawna. Autor właściwie korzysta z używanych przez siebie metod naukowych, co świadczy o jego dobrym przygotowaniu metodologicznym. Autor określa we *Wstępie* jasne cele badawcze, które konsekwentnie realizuje w poszczególnych rozdziałach. W *Zakończeniu* Doktorant zdaje sprawozdanie z wyników swoich badań. Należy podkreślić, że ks. Jackowski przedstawił rzetelną analizę zagadnień w zakresie podejmowanej problematyki badawczej. Doktorant umiejętnie połączył ze sobą różne wątki treściowe oraz skorelował zagadnienia podejmowane w dokumentach Nauczycielskiego Urzędu Kościoła i literaturze przedmiotu na temat sportu, a szczególnie sportu olimpijskiego i idei olimpizmu. Uważna lektura rozprawy doktorskiej upoważnia do stwierdzenia, że Doktorant odznacza się bardzo dobrą znajomością przedmiotu.

4.2.Uwagi krytyczne

Pierwsza uwaga odnosi się do sposobu narracji stosowanej przez Autora w rozprawie. Odnosi się wrażenie, że Autor, w niektórych miejscach, komentując źródła, naśladuje styl narracji i język ich Autorów. Tym samym tekst, jakkolwiek mając charakter dobrze sformułowanego komentarza, traci na swej teologicznej głębi.

Druga uwaga dotyczy kwestii tzw. „religii sportu" barona de Coubertina. Czytając rozprawę ks. Jackowskiego można odczuwać pewien niedosyt odnośnie do odpowiedzi na pytanie badawcze, zawarte w podrozdziale pt. *Religijne aspiracje Pierre'a de Coubertina*. Autor w podrozdziale stwierdza, że „de Coubertin życzył sobie, by młodzi sportowcy byli wyznawcami religii sportu, w takim rozumieniu, jak ją pojmowali wielcy starożytni poprzednicy" (s. 103) oraz, że „de Coubertin stwierdził, że centralnym zamysłem igrzysk była idea, że *współczesny sport jest religią*", kultem przepełnionym pasją wznoszenia się ponad przeciętność" (s. 105). Z tekstu Doktoranta nie wynika jednoznacznie, czy de Coubertin, mówiąc o

„wyznawaniu religii sportu" i „sporcie jako religii", używał tych sformułowań w sensie ścisłym czy metaforycznym, jako pasję sportową, której emocje i zaangażowanie podobne są do doświadczeń religijnych, bądź – analogicznie do celów religijnych – jako praktykę lepszego życia, dążenie do doskonałości? Ponadto tytuł podrozdziału: *Religijne aspiracje Pierre'a de Coubertina* może sugerować, że baron miał aspiracje do tworzenia jakiejś religii. Kwestię problematyzuje ponadto stwierdzenie Autora zawarte na str. 48: „Olimpizm miał być według niego (de Coubertina) rodzajem *świeckiej religii*, ideą, która przyniesie jedność Europie i światu", a także na str. 106: „Dzieło de Coubertina próbował kontynuować m.in. Avery Brundage (przewodniczący MKOl w latach 1952-1972), który podobnie uznał *olimpizm* za formę religii, w przekonaniu, że może to zlikwidować różnice polityczne i religijne pomiędzy narodami". Dylematu nie rozwiązuje także dopowiedzenie Autora, zamieszczone w kolejnym podrozdziale, w którym próbuje on – jak się wydaje – ostatecznie wyjaśnić kwestię rozumienia „religii sportu" de Coubertina: „*Religia sportu* Pierre'a de Coubertina – zaznacza Doktorant – jest raczej czymś w rodzaju filozofii sportu, którą można postrzegać w kontekście naturalizmu. W jego ramach w różnych formach odrzuca się duchową naturę człowieka i transcendencję, a wyjaśnia wszelkie zjawiska przez przyczyny naturalne" (s. 108-109).

5. Pytania do dyskusji

W związku z zaznaczonymi powyżej uwagami, proszę Doktoranta o jednoznaczne wyjaśnienie, na czym polegała owa „religia sportu" głoszona przez barona de Coubertina? Czy należy ją rozumieć w sensie ścisłym czy metaforycznym?

Drugie pytanie odnosi się ideowego rodowodu idei olimpizmu Coubertina. Powszechnie wiadomo, że baron Pierre de Coubertin był katolikiem. Był także absolwentem kolegium jezuickiego. Ponadto Doktorant, przywołując na str. 46 wypowiedź de Coubertina, w której baron odwołuje się do osoby Jezusa Chrystusa, odnotował: „de Coubertin tak wyraził się o źródłach swojej olimpijskiej idei: *Pragnąłem zająć się rozwijaniem kultury fizycznej, której Grecja dała nam tak doskonały przykład, i która musi stanowić większą część edukacji człowieka. Chciałem przekonać młodych ludzi, których powierzono mojej pieczy, by wzięli udział w tym*

rozwijającym się międzynarodowym związku, pierwszym kroku na drodze do braterstwa wszystkich narodów i moralnego zjednoczenia, po raz pierwszy określonego przez Jezusa jako wielki cel duchowego królestwa, którego jest władcą, inicjatorem i niewzruszoną podporą. W związku z tym nieodparcie nasuwa się pytanie: Czy i w jakiej mierze idea olimpizmu Pierre'a de Coubertin miała także swój chrześcijański rodowód? Czy Coubertin, formułując ideę nowożytnego olimpizmu, czerpał także z ideałów chrześcijaństwa?

6. Wniosek końcowy

Rozprawa ks. mgra lic. Mariusza Jackowskiego jest pracą interesującą i wartościową. Autor przedstawił badane przez siebie zagadnienie w sposób całościowy i poprawny. Świadczy to o jego wiedzy, kompetencjach badawczych i umiejętności tworzenia naukowych syntez.

Z tej racji uważam, że recenzowana rozprawa spełnia warunki określone w *Ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym*. Opowiadam się za dopuszczeniem jego Autora, ks. mgra lic. Mariusza Jackowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Olsztyn, 31.07. 2022 r.

Ks. dr hab. Antoni Jucewicz SVD

